مقدمه

دورهٔ نوجواني يكي از بحراني ترين دوران زندگي فرد بوده و نوجوان از مرز كودكي گذشته و وارد مرحله نويني از زندگي مي گردد. ورود به اين مرحله نوجوان را با مشكلات فراواني دست به گريبان مي‌سازد(١).

شخصيت مجموعه تمايلات آشكار يك فرد براي عمل يا رفتار يا صفات مشخصه ای از منشها، گرايشها و حالات فرد توصيف مي شود. انسان داراي شخصيتي خاص است و خصوصيات ذاتي و اكتسابي خاصي دارد(٢).

پيناتل در سال ١٩٦٣ بيان كرد شخصيت هر فرد يك هستة اصلي دارد كه اين هسته به چهار قسمت تقسيم مي‌شود كه برترين آن خود محوري، بي ثباتي هيجاني، پرخاشگري، برتفوقي عاطفي كه در صورت تجمع اين عوامل در فرد، بزهكاري مشاهده مي شود. اگر عوامل مؤثر بر شخصيت شكل يافته كودك مانند والدين، محيط و اجتماع، خانواده و عوامل دروني به گونه‌اي ثبات يافته باشند كه از سويه‌يابي و همانندسازي نوجوان را دچار مسائل حاد بروز نخواهدكرد، اما اگر اين عوامل بحران را تشديدكنند، نوجوان بدوي نابهنجاري و يا بزهكاري رانده خواهد شد(٣). جرم يا بزه عبارت از انجام فعل غير انساني و اجتماعي يا ترك فعل انساني اجتماعي است (٤). توالي جرم شناسي در سال ١٧٧٦ مصادف با انتشار كتاب انسان بزهكار سزارلمبروزو صورت گرفته است در جرم شناسي توجه ساحد نظران به بررسي شخصيت، رفتار و خصوصيات بزهكار مي باشد. بزهكار فرد و انساني است مانند ديگران كه در دوران تكامل خود در يك مرحله متوقف شده است. زمانه عوامل يا موانعي كه مانعي بر سر راه ارتكاب بزه بودند، عكس‌العمل‌ها و واكنش‌هاي مناسبي نداشته و از نظر عملي، عامل جرم‌زا محسوب مي شوند(٥).

صاحب نظران معتقدند كه بزهكاران، فاقد تربيت خانوادگي، آموزش عادي بوده و يا از كمبودهاي رواني، اجتماعي و فرهنگي رنج مي‌برند كه در اينجا با پيشگيري زودرس مي‌توان از طريق تست رواني و اجتماعي و فرهنگي، نقاط كوري كه در شخصيت فرد قرار دارد را استخراج نموده و مداخلات لازم را انجام داد(٦).

در مطالعه مدانلو و همكاران(٧) نوجوانان بزهكار در مقايسه با نوجوانان غيربزهكار، عزت نفس پايين تری داشتند (٢٦/٣ در مقابل ٢٠/٨) و منبع كنترل در نوجوانان بزهكار در مقايسه با نوجوانان غيربزهكار بيشتر بيرونی بود (١٢/٧ در مقابل ٥/٩) با توجه به اينكه پايين تر از ١٣ منبع كنترل بيرونی و بالاتر از ١٣ منبع كنترل درونی محاسبه شده است.

در مطالعه گرزالدين(٨) به روی ١٠ فرد بزهكار ٤٠-١٥ ساله و در مقابسه آن با ١٠٠ فرد غيربزهكار با استفاده از معيار عزت نفس كوپراسميت مشخص شد كه در همه عاملهای چهارگانه تست كوپراسميت عزت نفس كلي، اجتماعي، خانوادگي و تحصيلي بين شغلي اختلاف معنی داری بين دو گروه مشاهده شده است. در اين مطالعه عوامل كلي، اجتماعي، خانوادگي و تحصيلي يا شغلي از متغيرهای تأثير گذار در بزهكاری می باشند.

طي مطالعه پورافكاري و همكاران(٩) مشخص گرديد درصد بالايي از بزهكاران از خانواده هايي با تركيب ناهنجاري دارند، برآمده اند.

طي گزارش مدانلو، راس و همكاران(٧) در بررسي مشخصه هاي فردی، اجتماعي مرتبط با رفتار بزهكارانه در نوجوانان پسر دريافتند كه از ٢٠١ نوجوان بزهكار پسر مورد مطالعه فقط ٣٩

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]

نفر(۱۹%) با هر دو والد زندگی می کردند و بررسي خانواده آنان نشان داد که فقط خانواده ۳ نوجوان در طبقه بندي بعنوان خانواده متعادل قرار داشته و از عملکرد مناسبي برخوردار بودند، ۱۵ نفر در خانواده با تعادل کم و ۱۲٤ خانواده با تعادل متوسط قرار داشتند. ۵۸ خانواده نیز اختلال عملکرد شدید داشتند. در ۹۱% این افراد سابقه اخراج یا ترک موقت مدرسه و ۶۹% سابقه ۱ تا ۲ بار بازداشت قبل از توقیف اخیر را داشتند. نوجوانان بزهکار عضو گروه بزهکاری دارای مشکلات مدرسه ای و سابقه دستگیری بیشتری را داشته و جرم های سنگین تری را مرتکب شده بودند. با توجه به اینکه هم اکنون بیش از ۱۰ میلیون جوان و نوجوان در کشور ما زندگي مي کنند و نیروي محرکه و پویایي جامعه را همین جمعیت تشکیل مي دهند باید نگرش ها و مشکلات و مسائل آنها در شناخت و زبان ارتباطي صحیح با ایشان پیدا کرد. پژوهش حاضر با هدف بررسي مقایسه اي ویژگیهاي زیستي - اجتماعي و ارتباط آن با الگوهاي شخصیتي نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار استان مازندران در سال۱۳۸۳ انجام گردید.

روش بررسي

پژوهش حاضر یك مطالعه مورد شاهدی است که در آن ویژگیهای زیستي - اجتماعي و الگوي شخصیتي نوجوانان بزهکار با نوجوانان غیر بزهکار مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعه تعداد ۲۰۰ نفر نوجوان بزهکار مقیم مراکز اصلاح و تربیت استان مازندران در شهر نکا، بعنوان مورد در مطالعه وارد شدند و با توجه به شرایط انتخاب موردها، تعداد ۳۰ نفر از آنها بعنوان گروه مورد، مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به گروه سنی موردها (۱۸-۱۵ سال) از تعداد ۵۴۲ دانش آموز پسر دبیرستانی کلاس اول تا سوم شهر نکا ۳۰ نفر به روش نمونه گیری تصادفی دو مرحله ای انتخاب شدند. دانش آموزان بصورت تصادفی ساده براساس اسامی آنها در مدارس انتخاب شده در مرحله اول، نمونه گیری و با توجه به شرایط انتخاب شاهدها گزینش شده اند. شرایط حذف نمونه دراین مطالعه عبارتند از: عدم تمایل به شرکت در پژوهش، سابقه بیماري رواني شناخته شده، مصرف دارو های روان گردان، وجود نقص عضو یا ابتلاء به بیماري جسمي خاص، عقب ماندگي ذهني، وجود سابقه دستگیری قبلی و عدم پاسخگویی به بیش از ۵ سوال از کل سوالات آزمون بود. در روش شاهد علاوه بر موارد مذکور سابقه فتاوهای ناشونوا آمیز که منجر به دستگیری شده باشد از شرایط حذف شاهد ها می باشد زمان شروع جمع آوری داده ها بهمن ماه ۱۳۸۲ و پایان زمان جمع آوری داده ها اردیبهشت ۱۳۸۳ بود ابزار گردآوری داده ها در این پژوهش پرسشنامه ای متمل بر سه بخش بود که به روش خودایفا[1] طی یک مرحله تکمیل گردید. پرسشنامه اول مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و پرسشنامه دوم مقیاس ۷۱ عاملی MMPI[2] بود که در آن افسردگی، پارانوئید، هیستریک، اسکیزوفرنیك، هیپوکندریازیس، ماناك، استرس و اضطراب و سایکوسوسیك سنجیده شد. پرسشنامه سوم، معیار آیزینك شامل ۵۷ سوال بود. که در آن مقیاس برون گرایي، درون گرایي، نوروتیك و روان پریشی مورد ارزیابی قرار گرفت.داده های مطالعه با استفاده از نرم افزار آماری SPSS ۱۵ تجزیه و تحلیل

[1]. Self administration
[2]. Minesota multiple personality identify.

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]

شده است سطح معنی داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

یافته ها

میانگین سنی ۳۰ نوجوان پسر بزهکار در این مطالعه ۱۶/۸ سال (sd=۰,۹) می باشد دامنه سنی نوجوان پسر بزهکار ۱۸- ۱۵ سال می باشد در این مطالعه تعداد ۳۰ نفر دانش آموز پسر با توجه به شرایط گروه شاهد، بعنوان شاهد در نظر گرفته شد که از از نظر سن نیز با(۲-+۲,) با سال با موردها بصورت گروهی جور شده بودند میانگین سنی ۳۰ دانش آموز شاهد برابر ۱۷/۳ سال (sd=۱,۶) می باشد که اختلاف معنی داری را با گروه مورد نشان نمی دهد (P>۰/۰۵).

یافته های پژوهش نشان می دهد که شروت(۵۴/۲%)، درگیری(۲۵%)، قاچاق (۰/۸%) و رابطه نامشروع(۴/۲%) جزء شایع ترین علل بزهکاری در گروه مورد می باشند. بیشترین نمونه ها در گروه مورد دارای تحصیلات (فقط راهنمایی بودند(۳۰/۳%). بیشترین نمونه ها در گروه مورد دارای حداقل یک بار سابقه دستگیری قبلی بودند(۷۶%). بیشترین نمونه ها درگروه مورد دارای شغل کارگری بودند(۴۰%).

در رابطه با بزهکاری عوامل خانوادگی چون در قید حیات بودن پدر، مادر، سابقه طلاق درخانواده، سابقه جرم در پدر، سابقه جرم در مادر، ازدواج مجدد مادر مورد بررسی قرار گرفتند که رابطه آماری معنی داری بدست نیامد از بین متغیرهای خانوادگی ازدواج مجدد پدر و بزهکار بودن پدر خانواده سابقه مصرف مواد مخدر توسط پدر با بزهکاری رابطه آماری معنی داری نشان می دهد. (P>۰/۰۵) میانگین بعد خانوار در گروه شاهد ۲/۱ نفر و انحراف معیار ۱/۸ و در گروه مورد ۳/۶ نفر با انحراف معیار ۱/۵ نفر می باشد که دو گروه از نظر بعد خانوار نیز با هم اختلاف معنی داری نشان می دهند. (P>۰/۰۵).

در گروه مورد ۵۰% نمونه ها دارای خانواده گسترده(بیش از ٤ فرزند) و در گروه شاهد ۱۶/۷% دارای خانواده گسترده می باشند که اختلاف معنی داری بین دو گروه وجود دارد (P>۰/۰۵). در این مطالعه سابقه فرار از منزل در نوجوانان خطر بزهکاری را ۱/۸ برابر افزایش می دهد (P>۰/۰۵). در صورتیکه سابقه فرار از مدرسه در دو گروه رابطه معنی داری را نشان نمی دهد. در پژوهش حاضر سابقه مصرف مواد مخدر در نوجوان با تست ناتس ٦ (۴۲/۲٤-۱/۰۳[: ۰/۹ معنی دار تایج جدول اره (۱) شان می دهد که خصیت ن گرا و نورتک با (۱۶/۷%) در گروه مورد و در گروه شاهد(۳۶/۶%) و (۲۶/۶%) بیشترین درصد فراوانی را دارا می باشد. نتایج بررسی شخصیت نوجوانان تحت مطالعه با تست MMPI در جدول شار ارائه شده است. بررسی ویژگیهای شخصیتی نوجوانان با آزمون MMPI نشان می دهد که پارانوئید(۱۶/۷%) و اضطراب(۲۶/۷%) در گروه مورد و اضطراب(۱۶/۷%) و پارانوئید(۳۶/۷%) جزء شایع ترین اختلالات مشاهده شده می باشند.

بحث و نتیجه گیری:

براساس یافته های این پژوهش بیشترین نوع بزهکاری به ترتیب اهمیت عبارتند از: سرقت، درگیري، قاچاق، رابطه نامشروع مي باشد. این بدان معنی است که واقعیت بزهکاران از نظر اجتماعي نه تنها سلامت افراد جامعه را بلکه دارایی و مالکیت آنها همچنین نظم و مقرارت جامعه را مورد تهدید قرار مي دهند و در نهایت خسارات زیادي به جامعه تحمیل می کنند بین ازدواج مجدد پدر با پدیده بزهکاري

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]

Jaws PDF Creator
EVALUATION
VALUTAZIONE
EVALUACIÓN
EVALUATION

ارتباط معني داري وجود دارد همچنين بيشترين ميزان آمار بزهكاري در خانواده‌هاي ناهنجار مي‌باشد. نتايج تحقيق پورافكاري نشان دهنده آن بود درصد بالايي از بزهكاري متعلق به خانواده هايي است كه تركيب ناهنجار دارند. طبق يافته هاي اين پژوهش اغلب افراد(٥٠%) نمونه ها در گروه بزهكار از خانواده هاي گسترده مي باشند. كه اين بيانگر آن است كه در خانواده هاي پرجمعيت نوجوانان كمتر فرصت ابراز وجود دارند. يافته هاي اين پژوهش با پژوهش مدانلو مطابقت دارد.

دو گروه در پاسخ به اعتياد مادر تماماً پاسخ منفي داده اند كه اين بيانگر شيوع بسيار كمتر اعتياد در ميان مادران جامعه مورد مطالعه است. بلدم در مطالعه خود نحوه مديريت خانواده افراد معتاد در مقايسه با افراد غيرمعتاد گزارش داد كه نوعي استبداد سازنده و سودمند همراه با فرصت اظهار نظر براي همه اعضا خانواده غيرمعتاد وجود دارد. طبق نتايج اين تحقيق بيشترين ميزان بزهكاري متعلق به خانواده هايي است كه الگوي مصرف مواد مخدر(پدر) در آنها وجود دارد كه با تحقيق مدانلو (١٣٧٠) مطابقت دارد بيشترين ميزان اعمال بزهكارانه در سن ١٨ سالگي بوده است براساس نتايج احمدي بررسي هايي كه در سال ١٣٧١ در مورد نوجوانان كانون اصلاح و تربيت تهران صورت گرفت بيشترين رقم بزهكاري در سنين ٢٠-١٦ سالگي بوقوع پيوسته بود يافته هاي اين پژوهش با پژوهش احمدي مطابقت دارد(١١).يافته هاي پژوهش بيانگر آن بود كه بالاترين ميزان تحصيلات در گروه مورد در سطح راهنمايي (٣٩/٣%) است راتر و ميلر(١٩٦٦) اظهار داشتند كه نوجوانان بزهكار، بويژه آنان كه بزهكاري را تكرار مي كنند در آزمونهاي هوشي تا حدودي نمره كمتري را در مقياس با افراد معمولي بدست مي آورند(١٢).

و از موفقيت تحصيلي كمتري برخوردار هستند. اين يافته ها با نتايج تحقيق راس در سال ١٩٩٦ مطابقت دارد. در پژوهش حاضر مشخص شد نمونه های گروه مورد از موفقيت تعليم و تربيت كمتري برخوردار هستند.

بر اساس يافته هاي پژوهش بين بزهكاري نوجوانان با سابقه ارتكاب جرم پدر و مادر ارتباطي وجود نداشت. مطالعاتي كه توسط لانگه(١٣) در چهارچوب ژنتيك در مورد دوقلوها صورت گرفت نشان داد كه عوامل وارث رفتارهاي از پيش تعيين شده نيز بعضي رفتارهاي بزهكارانه عيناً از نسلي به نسلي ديگر منتقل نمي شود. بس نتيجه مي گيريم كه بزهكاري يك ضايعه اجتماعي است. يافته هاي اين پژوهش با پژوهش لانگه مطابقت دارد.

طبق نتايج اين تحقيق غالب افراد بزهكار داراي شخصيت هاي ميان گرا، نوروتيك، پارانوئيد و مضطرب بودند. كه لزوم بررسي روانشناسي شخصيت نوجوانان جامعه را آشكار مي سازد.

سابقه فرار از منزل در نوجوانان مي تواند بزهكاري را تا ١/٨ برابر افزايش دهد كه بيانگر آن است كه خانواده های نوجوانان برسنار فاقد كارآيي لازم بوده و نتوانسته اند تربيت خانوادگي لازم و آموزشهای مناسب را ارائه داده و متعاقباً نوجوانان در اين فاصله از كمبودهای روانی- اجتماعی و فرهنگی رنج برده و الگوهای مناسب اجتماعی را فرا نگرفته اند. در پايان پژوهشگران جهت كنترل بزهكاري نوجوانان، پيشنهادات زير را ارائه مي نمايند.

نحوه كنترل والدين نسبت به نوجوانان با منطق خاصي همراه

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]

باشد يعني اصول و چارچوب خاصي داشته باشد. والدين به صورت افراطي فرزندان را به حال خود رها نكرده و رابطه عاطفي ويژه اي با فرزندان خود داشته باشند. مدارس و نهادهاي اجتماعي از حيث پرورشي و اخلاقي كاركرد خوبي داشته باشند. زمينه هاي ارتكاب جرم و شيوع جرم محدود گردد لذا مقابله با مجرم و تهذيب اخلاقي بزهكار هدف نهايي است.

جدول شماره (۱): توزيع فراواني واحدهاي مورد پژوهش برحسب معيارهاي تست آيزينگ در دو گروه شاهد و مورد

فراواني	مورد		شاهد	
آيزينك	تعداد	درصد	تعداد	درصد
درون گرا	۳	۱۰	۱	۳/۳
ميان گرا	۲۰	۶۶/۶	۱۱	۳۶/۶
برون گرا	۱	۳۳/۳	۵	۱۶/۶
نوروتيك	۵	۱۶/۷	۵	۱۶/۶
برون گرا نوروتيك	۰	۰	۱	۳/۳
ميان گرا نوروتيك	۱	۳/۳	۱	۳/۳
جمع	۳۰	۱۰۰	۳۰	۱۰۰

جدول شماره (۲): توزيع فراواني واحدهاي مورد پژوهش برحسب معيارهاي تست آيزينگ در دو گروه شاهد و مورد تست MMPI در دو گروه شاهد و مورد.

فراواني	مورد		شاهد	
MMPI*	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نرمال	۱۳	۴۳/۳	۱۳	۴۳/۳
اضطراب	۵	۱۶/۷	۱۱	۳۶/۷
پارانوئيد	۱۱	۳۶/۷	۵	۱۶/۷
ضداجتماعي	۰	۰	۱	۳/۳
مانيا	۱	۳/۳	۰	۰
جمع	۳۰	۱۰۰	۳۰	۱۰۰

Jaws PDF Creator
EVALUATION
VALUTAZIONE
EVALUATION
EVALUACIÓN
EVALUATION

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]

منابع

۱- احدي، م و همكاران، روانشناسي رشد(مفاهيم بنيادي در روانشناسي نوجوانان و جوانان)، چاپ اول، تهران: ۱۳۷۰; صفحه ۱۱.
۲- نجاتي، ح، روانشناسي نوجواني(چگونگي رفتار با نوجوانان)، چاپ اول، تهران : ۱۳۷٦; ص ۲۱۷.
۳- سيف، ع، روانشناسي پرورشي(روانشناسي يادگيري ، آموزش)، چاپ چهارم، تهران: ۱۳٦۸; ص ۳٦۹.
٤- بسيوني، ش، ادوارد، و، درآمدي بر درك جرم سازمان يافته، ترجمه شمس ناتري م، مجله حقوقي و قضايي دادگستري، ۱۳۸۰; شماره ۳٤، ص۳٤.
٥- شمس ناتري، محمد ابراهيم، سياست كيفري ايران در قبال جرايم سازمان يافته بارويكرد به حقوق جزاي بين‌الملل، تهران: دانشگاه تربيت مدرس:۱۳۸۰.
٦- نجفي ابرندآبادي، علي حسين، حقوق جزا و جرم شناسي، تهران: دانشگاه شهيد بهشتي: ۱۳۸۱.
۷- مدانلو، م، بررسي رابطه بين عزت نفس و منبع كنترل در نوجوانان بزهكار و غير بزهكار، مجله علمي تربيتي گروه ،۱۳۸۰، شماره ۷۰ : ص٤۱.
۸- كرمي، ن، عزت نفس و بزهكاري، مجله اسرار، ۳۰۰، شماره ۰ : ص ۷۰
۹- پورافكاري ن چنيره طرحهاي تحقيقاتي، تهران ۱۳۷۸; ص ۲۰-۲۰۲.
۱۰- احمدي، ا، روانشناسي نوجوانان و جوانان، اصفهان: ۱۲۷۳ ; ص ۲۲-۳۵.
11- Rotter, JB, et al, Application social learning theory of personality, Minestone inc1972; 107-122.
12- Leung , k, et al, Relition between self esteem and delinquent behavior in 3 ethnicroups, Journanl of cross-cultural psychology, 980; 16-17.
13- Kaplan . Hl, et al, Synopsis of psychiatry, 1998; 807- 822.

Jaws PDF Creator
EVALUATION
VALUTAZIONE
EVALUATION
EVALUACIÓN
EVALUATION

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-02]